

حفظ امنیت فرهنگی در ایران با ارائه الگوی پدافند غیرعامل

راشد جعفرپور کلوری^۱ - سوسن علایی^۲ - عباسعلی قیومی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۳۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۱۱

چکیده

فرهنگ ایرانی در عصر متلاطم و ناپایدار هجوم فرهنگ‌ها، تکنولوژی‌ها و ابزارهای نوین ارتباطی وارده، نیازمند حراست و حفاظت می‌باشد. ارائه الگوی پدافند غیرعامل جهت حفظ امنیت فرهنگی در شرایطی که فرهنگ‌های مختلف بر فرهنگ ایرانی-اسلامی هجوم آورده اند بسیار لازم و ضروری است. این تحقیق با هدف بسط نظری مفاهیم امنیت فرهنگی در کشور و شناسایی الگوی تقویت پدافند غیرعامل جهت حفظ امنیت فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران انجام شده است. روش پژوهش کیفی از نوع داده بنیاد (گراند تئوری) است و داده‌ها از طریق مصاحبه گردآوری شده است. جامعه آماری پژوهش از میان خبرگان فرهنگی متشکل از صاحب‌نظران، اساتید و مسئولین فرهنگی کشور بودند که به روش گلوله برفی شناسایی و پس از انجام ۱۵ مصاحبه نیمه ساختار یافته عمیق، تحلیل داده‌ها به اشباع نظری رسید. مصاحبه‌ها کدگذاری گردید و پس از تولید ۶۸۰ کد مفهوم، مفاهیم در مرحله بعدی انتزاعی‌تر و در نهایت مقوله‌بندی گردیدند. مقوله‌ها براساس مدل اشتراوس و کوربین در محورهای مدل پارادایمی قرار گرفتند و پیشنهادات براساس شش محور ارائه گردید.

واژگان کلیدی: امنیت فرهنگی، پدافند غیرعامل، روش داده بنیاد

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت و برنامه ریزی امور فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران.

omidman1387@gmail.com

^۲ استادیار مدیریت و برنامه ریزی امور فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

s.alaaee@gmail.com

^۳ دانشیار گروه سیاستگذاری فرهنگی دانشکده مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران

۱. مقدمه (بیان مسأله)

بحث از امنیت فرهنگی در ذیل موضوع امنیت ملی قرار دارد و یکی از مؤلفه‌های اصلی آن را تشکیل می‌دهد. هدف اصلی استعمارگران همیشه تحت مخاطره قرار دادن امنیت کشورهای تحت سلطه بوده است. تا همین اواخر گفته می‌شد که مؤلفه‌های نظامی، نقش تعیین کننده‌ی خود در تأمین امنیت ملی کشورها را تا حدی از دست داده‌اند و عوامل دیگری هم چون ملاحظات اقتصادی و فرهنگی در تضمین امنیت ملی سهم گردیده‌اند. امروزه در آستانه هزاره‌ی سوم گفته می‌شود که اگر در قرون قبل، دو عنصر در تأمین امنیت «اقتصاد» و «نظامی‌گری» کشورها در دو بعد داخلی و خارجی، نقش بسزایی ایفا می‌کردند، در قرن بیست و یکم ضروری است که بر مدخلیت بیشتر «عنصر فرهنگ» و اهمیت آن تأکید بیشتری ورزید. (جوردن، ۱۹۸۹: ۳)

با عنایت به اینکه جمهوری اسلامی مبدع و موجد هویتی نوین در عرصه‌ی فرهنگ برای ایرانیان بوده، این هویت به انحاء مختلف بطور مستمر تحت تهدیدات، تهاجمات و حملات نظام‌های استعمارگر و استعمارپیشه قرار گرفته است. تهاجم بر فرهنگ و امنیت فرهنگی ایرانیان از گذشته و تاریخ طولانی برخوردار است. از حملات اسکندر مقدونی در عهد هخامنشیان و حمله‌ی اعراب تا حملات مغول، فرهنگ ایرانی همیشه تحت تهاجم فرهنگ‌های دیگر قرار گرفته است. اما در عصر حاضر محققان برآنند که مبدأ تاریخی تهاجم فرهنگی غرب در ایران را باید از آغاز حکومت قاجار و کمی قبل از آن فرض کرد. زمانی که نادر از دنیا رفت و مملکت ایران دچار آشوب و بی‌نظمی شد و کمپانی هند شرقی تحرکات خود را شدت بخشید. شروع این حرکت با تأسیس مذاهبی مانند: وهابی‌گری در مذهب اهل سنت و شیخی‌گری و بهائیت در مذهب تشیع است. این مذاهب به منظور تغییر در اعتقادات واقعی دین اسلام و ایجاد اختلاف

در میان مسلمانان طراحی شدند. (دوانی، ۱۳۹۳: ۹۷)

این حرکات در جامعه‌ی ایران از زمان اولین اعزام ایرانیان به غرب برای تحصیل و بازگشت آنان به کشور، شدت بیشتری به خود گرفت؛ امروزه نیز به دلیل ظهور و حضور رسانه‌های ارتباطی قدرتمند و جهانگیر همچون ماهواره‌ها، اینترنت و نرم افزارهای فضای مجازی، تهدیدات فرهنگی به مراتب بیشتر و تاثیرگذارتر از قبل شده و بسیاری از بنیان‌های فرهنگی را تحت تهاجم قرار داده‌اند. با توجه به بی‌برنامه‌گی و پراکندگی مراکز تصمیم‌ساز فرهنگی و عدم وجود وحدت رویه در حوزه‌ی عملیاتی فرهنگ، در سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی کشور، بسیاری از بنیان‌ها و استحکامات زیربنایی فرهنگ در حال حاضر بسیار متزلزل، لرزان و آسیب پذیر شده‌اند و از آنجایی که پدافند غیرعامل به دلیل ماهیت وجودی خود در زمینه‌ی مقابله با تهدیدات سخت و نظامی، به تمهیدات و پیش‌بینی‌های فیزیکی و تجهیزاتی توجه زیادی دارد و از سویی چون حفظ بنیان‌ها و استحکامات زیربنایی فرهنگ متولی و مسئول خاصی ندارد، لذا جهت مقابله با جنگ نرم و مقابله فرهنگی با تهدیدات، ضرورت بکارگیری پدافند غیرعامل جهت حفظ بنیان‌ها، استحکامات و ساختارهای فرهنگی که اغلب بی‌صدا مورد تهاجم قرار می‌گیرد، ضروری است.

لذا ارائه الگوی پدافند غیرعامل جهت حفظ امنیت فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران اهداف این پژوهش است تا با استفاده از این الگو امنیت فرهنگی کشور از طریق پدافند غیرعامل تا حد ممکن از تعرضات دشمنان مصون بماند. دراین راستا ابتدا با شناخت مفاهیم و مقوله‌های امنیت فرهنگی از طریق مصاحبه با خبرگان و اندیشمندان فرهنگی اقدام و سپس براساس مدل پارادایمی اشتراوس و کوربین آن مقوله‌ها دسته بندی گردیده و مولفه‌ها و شاخص‌های مهم و موثر در حفظ امنیت فرهنگی در یک مدل فرایندی-پارادایمی به طور مفهومی ارائه گردیده است.

۲. اهمیت و ضرورت تحقیق

با عنایت به تنوع روش‌های تهدید، از جمله تهدیداتی که در پدافند غیرعامل چندان مورد توجه و تاکید قرار نمی‌گیرد «تهدیدات فرهنگی» است. تهدیداتی که به دلیل آرام و بطنی بودن، چندان ملموس نبوده و ضرورت دفاع غیرعامل را نشان نداده است؛ در حالی که به قول «میشل فوکو» متفکر معاصر فرانسوی، انقلاب سال ۵۷ ایران یک انقلاب فرهنگی و محوریت تغییرات آن هم در امور فرهنگی بود. چنانکه بعد از پیروزی انقلاب، تغییرات و اصلاحات اساسی زیادی در حوزه امور فرهنگی و فرهنگ کشور رخ داد. با این اوصاف با عنایت به تغییرات ایجاد شده در فرهنگ، حفظ فرهنگ و تامین امنیت آن از مهم‌ترین و اساسی‌ترین دغدغه‌های نظام جمهوری اسلامی بوده و حتی رهبران نظام، حساسیت و اهمیت فرهنگ را در سخنرانی‌ها و بیانات‌شان از همه موضوعات، حیاتی‌تر و اساسی‌تر بیان نموده‌اند. چنانکه بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی (ره) فرموده‌اند: «فرهنگ مبدا همه خوشبختی‌ها و بدبختی‌های یک ملت است» (صحیفه نور، ج ۳: ۳۰۶) و مقام معظم رهبری نیز در این خصوص بیان فرموده‌اند «فرهنگ از اقتصاد هم مهم‌تر است، چون فرهنگ به معنای هوایی است که ما تنفس می‌کنیم، شما ناچار هوا را تنفس می‌کنید چه بخواهید و چه نخواهید، اگر تمیز باشد آثاری دارد و اگر تمیز نباشد آثاری دیگر. (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۳) پس با توجه به اهمیت بیش از پیش فرهنگ در گفتار و عمل رهبران نظام از یکسو، اوضاع نابسامان فرهنگی داخلی کشور از سوی دیگر، تحقیق و پژوهش در نقاط تهدیدآمیز و آسیب‌رسان فرهنگ و ارائه راهکارهای عملیاتی و کاربردی در این حوزه حساس بسیار لازم و حیاتی می‌باشد.

با این اوصاف عدم وجود الگوی مقابله در پدافند غیرعامل در برابر تهدیدات فرهنگی دشمنان نظام، موجب نفوذ و تخریب بنیان‌های متعدد فرهنگی در

کشور می‌گردد و بی تردید انجام این تحقیق می‌تواند در حوزه امنیت فرهنگی به مسئولین امر روش‌های پیشگیری و پیش‌بینی مخاطرات و آسیب‌های فرهنگی را نشان دهد و در مواقع حساس از تخریب و تضعیف ناگهانی نظام فرهنگی حاکم در کشور جمهوری اسلامی ایران ممانعت نماید.

۳. پرسش‌های تحقیق

الگوی مذکور برآمده از پاسخ پرسش‌های مطروحه در آغاز تحقیق به شرح زیر می‌باشد:

پرسش اول (اصلی): الگوی پدافند غیرعامل جهت حفظ امنیت فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران کدام است؟

پرسش‌های فرعی:

- ۱) عوامل موثر بر حفظ امنیت فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران با رویکرد پدافند غیرعامل چیست؟
- ۲) بسترهای لازم جهت حفظ امنیت فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران با رویکرد پدافند غیرعامل چیست؟
- ۳) راهبردها و اقدامات لازم جهت حفظ امنیت فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران با رویکرد پدافند غیرعامل چیست؟
- ۴) پیامدهای حفظ امنیت فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران با رویکرد پدافند غیرعامل چگونه است؟
- ۵) چالش‌های دستیابی به حفظ امنیت فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران با رویکرد پدافند غیرعامل کدامند؟

۴. ادبیات و پیشینه تحقیق

پدافند غیرعامل:

پدافند غیرعامل اقداماتی است که موجب کاهش ضرر و زیان در مقابل عملیات‌های خصمانه‌ی هواپیماهای دشمن و تهدیدات خارجی با هزینه‌ی

هویت گوهری خود تحت شرایط متغیر و متحول و وجود تهدیدهای ممکن و احتمالی و یا واقعی. به بیان دقیق‌تر، امنیت فرهنگی عبارت است از: تداوم و ماندگاری الگوهای سنتی زبان، آداب و رسوم، باورها، سنت‌ها، استمرار شیوه‌ی زندگی مرسوم و معمول یا سبک ملی، و حفظ و بقا هویت ملت و نظام تحت شرایط مقبول برای تحول و تکامل اجتماعی و فرهنگی. (بابالیان و رادبین، ۱۳۹۳: ۲۵)

۵. پیشینه تحقیق

توجه به فرهنگ به مثابه متغیر اصلی در امنیت، در اکثر پژوهش‌های آکادمیک بومی مشاهده می‌شود. برای مثال تهامی (۱۳۸۴)، ره‌پیک (۱۳۸۷)، جهان بزرگی (۱۳۸۸)، عبدالله خانی (۱۳۹۲)، برخی از محققینی هستند که در طول دو دهه‌ی اخیر فرهنگ را متغیری مهم در امنیت ملی معرفی کرده‌اند.

در ادبیات پژوهشی نیز افتخاری (۱۳۹۱)، آشنا (۱۳۸۸) و صالحی امیری (۱۳۸۶) تلاش کرده‌اند تا حوزه‌ی مفهومی، مولفه‌های اصلی و سطوح عملکرد امنیت فرهنگی را مورد بررسی قرار دهند و انگیزه‌های حکومت‌ها برای پرداختن به مسائل امنیتی مخصوصاً "امنیت فرهنگی در سطح ملی را مورد تامل قرار دهند.

مطالعه‌ی دانشجویان مطالعات امنیت ملی (۱۳۸۹)، با راهنمایی دکتر علی اصغر افتخاری، پروژه‌ی تحقیقاتی با عنوان «راهبردهای تحکیم و توسعه و اقتدار فرهنگی به مثابه اقتدار حقیقی جمهوری اسلامی ایران»، را مورد کاوش قرار دادند. نتایج این پژوهش مشخص کرد که نظام جمهوری اسلامی و ساختار فرهنگی برآمده از هویت و فرهنگ دینی - ملی ایران ظرفیت‌های بنیادی در جهت توسعه و تعمیق اقتدار فرهنگی برخوردار است و می‌تواند به عنوان یک الگوی مرجع مورد اقبال اجتماعی ملل و جوامع متعدد اسلامی قرار گیرد و در راستای اجرایی شدن این الگو ۲۳ راهبرد تحت عنوان راهبردهای اقتدار فرهنگی پیشنهاد شده است.

کمتر و بکارگیری ترفند و شیوه‌های غیرمسلحانه نظیر: استتار، اختفا و ایجاد سرپناه برای تاسیسات مهم و استراتژیک انجام می‌شود و در این نوع پدافند از هیچ گونه سلاحی استفاده نمی‌شود. منظور از پدافند غیرعامل در واقع مجموعه تمهیدات و اقدامات و طرح‌هایی است که با استفاده از ابزار، شرایط و حتی‌المقدور بدون نیاز به نیروی انسانی بصورت خوداتکا، از یک سو توان دفاعی مجموعه را در زمان بحران افزایش می‌دهد و از سوی دیگر پیامدهای بحران را کاهش و امکان بازسازی مناطق آسیب دیده را با کمترین هزینه فراهم می‌سازد. (عابدینی، ۱۳۸۶: ۵)

فرهنگ

تاکنون تعاریف بیشماری از واژه‌ی فرهنگ ارائه شده است. برخی معتقدند فرهنگ، مجموعه‌ی پیچیده‌ای است که شامل: معارف، معتقدات، هنرها، صنایع، فنون، اخلاق، قوانین، سنن و بالأخره تمام عادات و رفتار و ضوابطی است که فرد به عنوان عضوی، از جامعه خود فرامی‌گیرد و در برابر آن جامعه، وظایف و تعهداتی را بر عهده دارد. (روح الامینی، ۱۳۷۲: ۱۷) ویژگی مشترک این تعریف‌ها، انتقال و فراگیری فرهنگ از نسلی به نسل دیگر است که فرد آن را به عنوان عضوی از اجتماع می‌آموزد و فرامی‌گیرد. بدین ترتیب، فرهنگ محصول حیات جمعی و زندگی اجتماعی است که براساس آن جامعه‌ی انسانی پایه ریزی می‌شود و شکل می‌گیرد و در طول زمان‌ها دستخوش تغییراتی نیز می‌گردد. البته فرهنگ در عین ثبات، نوعی دگرگونی و نوآوری درازمدت و آهسته را در خود دارد. از این رو، برخی محققان فرهنگ را تولید و بازتولید اجتماعی احساس، معنا و آگاهی دانسته‌اند. (Sullivan, ۱۹۹۴: ۶۸)

امنیت فرهنگی

براساس تلاقی و تلفیق دو مفهوم امنیت ملی و فرهنگ، امنیت فرهنگی را این گونه می‌توان تعریف کرد: توانایی ملت و نظام در حفظ و تداوم ماهیت و

انتخاب گردیده است. موضوع پژوهش مقوله‌های امنیت فرهنگی از دیدگاه خبرگان فرهنگی مطلع از حوزه پدافند غیرعامل کشور است و مصاحبه با سؤالاتی کلی درباره‌ی وضعیت امنیت فرهنگی، نقاط قوت و ضعف، تهدیدات، و وضعیت مطلوب امنیت فرهنگی آغاز شده است. سپس، سؤالات عمیق‌تری درباره‌ی نقش نهادهای رسمی و غیررسمی، نقش سازمان پدافند غیرعامل و راهکارهای لازم برای تقویت پدافند غیرعامل جهت رسیدن به امنیت فرهنگی مطلوب پرسیده شد. سؤالات به صورت نیمه ساختاریافته و به گونه‌ای بودند که مصاحبه شونده توانایی جهت دادن به مسیر بحث را داشته باشد.

در پژوهش حاضر پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها، با استفاده از روش تحلیل محتوا، جملات مهم به صورت مفاهیم انتخاب شد و پس از آن، مقوله‌بندی و سپس، براساس مشابهت، ارتباط مفهومی و خصوصیات مشترک بین کدهای باز، مفاهیم اولیه، زیرمقولات و مقولات مشخص شدند. لازم به ذکر است مفاهیم اولیه دارای کمترین سطح انتزاع و مقولات دارای بیشترین سطح انتزاع می‌باشند. تحلیل داده‌ها براساس مدل پارادایمی اشتراوس و کوربین (۲۰۰۸) انجام شد. پس از انجام کدگذاری باز در سطح مفهوم و مقوله، در کدگذاری محوری، مقوله‌ها مستخرج شده براساس مدل پارادایمی اشتراوس و کوربین، هم دسته گردیدند.

حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

مشارکت کنندگان در این پژوهش ۱۵ نفر از خبرگان فرهنگی هستند. در این روش نمونه‌گیری هدفمند با حداکثر تنوع به کار رفته و کوشش شده نمونه از تمام گروه‌های خبرگان و کارشناسان فرهنگی باشد تا پراکندگی و ویژگی‌های مختلف جامعه‌ی هدف را در برگیرد. مکان مصاحبه‌های حضوری اغلب فضاهای شغلی مشارکت کنندگان (سازمان فرهنگ و ارتباطات، دانشگاه‌ها، معاونت فرهنگی وزارت علوم، سازمان بسیج اساتید کشور) بوده است.

همچنین دانشجویان دوره هشتم مطالعات امنیت ملی (۱۳۹۴)، در تحقیقی تحت عنوان «راهبردهای نیل به اقتدار فرهنگی به مثابه اقتدار حقیقی جمهوری اسلامی ایران» به این نتایج دست یافتند که در سطح ملی، نهادینه‌سازی و درونی‌سازی باورها و ارزش‌های دینی در نسل جوان، طراحی الگوی مدیریت راهبردی فرهنگی، گسترش و تعمیق ظرفیت‌های تولید علمی کشور، طراحی الگوی نرم‌افزاری مقابله با جنگ نرم دشمن براساس اندیشه‌های فرهنگی و راهبردی ولایت فقیه، و ... و گسترش ظرفیت‌ها و قابلیت نظام رسانه‌ای کشور در سطح فراملی از راهبردهای حاصل از این پژوهش است.

شفیعی و محمدی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «ارائه راهبردهای فرهنگی تحکیم و توسعه درونی قدرت ملی جمهوری اسلامی ایران» با ارائه ۱۸ راهبرد کلان فرهنگی، راهبرد، گسترش فرهنگی و ایدئولوژیک ایران در آسیای جنوب‌غربی در مقابل تهاجم فرهنگی امپراطوری تبلیغات خارجی با افزایش فعالیت و تحرک سازمان‌های و موسسات مرتبط با آن به عنوان مهم‌ترین راهبرد انتخاب شد. قطعاً تحقیقات زیادی در این حوزه به مقتضای زمانه و زمینه‌ی مورد نیاز، در حال انجام است اما هدف این تحقیق ارائه الگوی پدافند غیرعامل فرهنگی است که تاکنون انجام نشده است.

۶. روش شناسی پژوهش

روش پژوهش

دلیل انتخاب این پژوهش به روش کیفی ارائه مدل پارادایمی از امنیت فرهنگی است. با توجه به اینکه امنیت فرهنگی یک پدیده ذهنی و درونی است که در اجتماع بروز پیدا می‌کند و از سوی دیگر، توجه به زمینه و پدیده‌ی مورد پژوهش و همچنین داشتن مراحل ساختارمند از دیگر دلایل انتخاب روش داده بنیاد است. از میان رویکردها نیز، رویکرد اشتراوس و کوربین (۲۰۰۸ و ۱۹۹۸) به دلیل ساختارمندی بیشتر

جدول ۱: مشخصات مشارکت کنندگان

شماره	کد مربوط	شغل	رشته تحصیلی
۱	ع.ج	مدیرعامل موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس	دکتری مدیریت استراتژیک
۲	م.خ	معاون فرهنگی و اجتماعی سابق وزارت علوم و رییس اسبق سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و ...	دکتری علوم سیاسی - جامعه شناسی سیاسی
۳	م.اک	معاون اسبق نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و عضو هیئت علمی و استادیار دانشگاه تهران	دکتری علوم سیاسی
۴	م.اح	قائم مقام سازمان بسیج اساتید کشور و عضو هیئت علمی دانشگاه امام حسین (ع)	دکتری جامعه شناسی
۵	ر.ر	رییس پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج	دکتری مدیریت راهبردی
۶	ع.ع	استادیار گروه اندیشه و مطالعات فرهنگی دانشگاه امام حسین (ع) و متخصص در حوزه مطالعات جنگ نرم	دکتری سیاستگذاری فرهنگی
۷	س.چ	مدیر گروه اندیشه سیاسی مرکز اسناد انقلاب اسلامی و عضو هیئت علمی دانشگاه امام حسین (ع)	دکتری علوم سیاسی
۸	ر.ج	معاون مدیرکل فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم و رییس مرکز بسیج اساتید وزارت علوم و ...	دکتری علوم سیاسی - اندیشه سیاسی
۹	ع.ق	جانشین معاونت سیاسی عقیدتی سیاسی ...	دکتری سیاستگذاری فرهنگی
۱۰	ا.ص	عضو هیئت علمی دانشگاه امام حسین (ع) و مدیر گروه سابق روابط بین الملل مرکز اسناد انقلاب اسلامی	دکتری علوم سیاسی - اندیشه سیاسی
۱۱	ح.ر	مدیر اداره نشریات رسانه معاونت فرهنگی ...	دکتری مهندسی سیستم‌های فرهنگی - سیاستگذاری فرهنگی
۱۲	ن.د	معاون فرهنگی عقیدتی سیاسی ...	دکتری مدیریت و برنامه ریزی امور فرهنگی
۱۳	ف.ر	مشاور معاون فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم و مدیرکل سابق سیاستگذاری و مطالعات فرهنگی وزارت علوم	دکتری فلسفه
۱۴	م.ب	عضو هیئت علمی دانشگاه جامع امام حسین (ع)	دکتری روابط بین الملل
۱۵	ج.د	عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس و رییس بسیج دانشگاه‌های تهران و مدیرکل فرهنگی و اجتماعی سابق وزارت علوم	دکتری علوم سیاسی - مسائل ایران

۷. یافته‌ها (کدگذاری)

الف. کدگذاری باز:

شرایط علی: شرایط علی به شرایطی گفته می‌شود که عامل اصلی به وجود آورنده پدیده مورد مطالعه (امنیت فرهنگی) اشتراوس و کوربین (۲۰۰۸) باشند، نتایج تحلیل محتوای پاسخ مصاحبه شوندگان، حاکی از وجود مقوله‌های مرتبط با شرایط علی که شامل رهبری ولی‌فقیه، مردم‌سالاری دینی، دین اسلام و ارزش‌های دینی، نظام تربیت اسلامی - ایرانی توأم با آگاهی و مسئولیت اجتماعی، فضای مجازی و نرم‌افزاری داخلی، مولفه‌ها و داشته‌های فرهنگ ملی و

کدگذاری باز، فرایند تحلیلی نام‌گذاری مفاهیم و طبقه‌بندی و کشف ویژگی‌ها و ابعاد آن‌ها در داده‌ها از طریق انجام دادن مقایسه‌ای مدام است که پژوهشگر مفاهیم را از زوایای مختلفی از درون و بیرون یا وارونه ای بررسی و تحلیل می‌کند تا دیدگاه متفاوتی درخصوص اهمیت و جایگاه مفاهیم کسب کند. (اشتراوس و کوربین (۲۰۰۸))

محوری مورد مطالعه این پژوهش امنیت فرهنگی است.

راهِبردها: کنش‌ها یا کنش‌های متقابل که برای کنترل، اداره، برخورد و پاسخ به مقوله اصلی انجام می‌شوند (اشتراوس و کوربین، ۲۰۰۸). در این پژوهش ۱۳ راهبرد برای امنیت فرهنگی بدست آمده است که مقولات و مفاهیم اولیه مرتبط با آن‌ها در جدول آمده است و در بخش نتیجه‌گیری هم به آنها پرداخته شده و آنها عبارتند از:

تنظیم سند جامع مدیریت فرهنگی برای کشور، تولید آثار فاخر و جلوگیری از تخریب بستر فرهنگی در جهت امیدآفرینی، تغییر و توسعه‌ی ساختاری پدافند غیرعامل در نهادهای سازنده فرهنگ عمومی و مطالبه‌گری فعالیت فرهنگی، شناسایی فرصت‌ها و تهدیدات فرهنگی توسط پدافند غیرعامل، جهت صیانت از ارزش‌ها و امنیت فرهنگی، ایجاد بستر لازم جهت تغییر رفتارهای غلط ایرانیان توسط پدافند غیرعامل، بهره‌گیری و مشارکت نخبگان و ظرفیت عموم نهادهای فرهنگی، آسیب‌شناسی و تقویت مولفه‌های فرهنگی داخلی ایجاد فضای امن فرهنگی، حفظ و تقویت زبان فارسی، بازنگری و بازتعریف در وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت ارشاد، سازمان‌های فرهنگی و نظام تربیت دینی، توسعه و گسترش فرهنگ اصیل اسلامی و ملی، مردمی‌سازی فرهنگ و افزایش نقدپذیری نظام، ایجاد مدیریت قرارگاهی در حوزه فرهنگ، مدیریت فضای مجازی و استفاده از فناوری‌ها در جهت حفظ امنیت فرهنگی.

شرایط پیامدی: رهاورد به کار بستن راهبردها، پیامدها هستند (اشتراوس و کوربین، ۲۰۰۸). مقولات مرتبط با پیامدها در جدول کدگذاری آمده است و شامل: حفظ و ترویج فرهنگ اسلامی، اتحاد ملی و انسجام اجتماعی، حفظ میراث ایرانی و افزایش غرور ملی، تأمین امنیت فردی و اجتماعی، گسترش امنیت ملی با رویکرد پدافندی در جهت تعالی کشور، کسب

زبان فارسی، نهادهای بنیادین، نیروی انسانی و اقتصاد و ... و مقابله با فرهنگ‌های وارداتی دشمن برای ایجاد پدیده مورد مطالعه است که مفاهیم اولیه و مقولات آن در جدول شماره ۲ آورده شده اند.

عوامل زمینه‌ای: عوامل بسترساز موثر در شکل‌گیری پدیده مورد مطالعه مشخصه‌ی ویژه در این پژوهش است. این شرایط شامل: نقش عوامل مختلف در برنامه‌ریزی و مدیریت فرهنگی، تهاجم فرهنگ غرب و مدرنیته، وجود جنگ گفتمانی و اشکال در بعد تفسیری فرهنگ، امنیت فرهنگی محصول همبستگی اجتماعی، فرهنگ غنی ایرانی- اسلامی، تغییرات، چالش‌ها و آسیب‌پذیری فرهنگ، عوامل متعدد موثر بر امنیت فرهنگی، نقش حیاتی نهادهای بنیادین از جمله آموزش و پرورش و خانواده، ولنگاری و نبود دغدغه فرهنگی و رویکرد فیزیکی پدافند غیرعامل می‌باشد که کلاً از مفاهیم استخراج شده از مصاحبه به دست آمده‌اند.

شرایط مداخله‌گر: شرایط مداخله‌گر، بنا بر نظر اشتراوس و کوربین (۲۰۰۸) شرایط بسترساز خاص موثر در شکل‌گیری پدیده مورد مطالعه‌اند. در پژوهش حاضر و براساس تحلیل محتوای مصاحبه‌ها، ۱۰ مولفه به عنوان شرایط مداخله‌گر شناسایی شد از جمله: تضعیف ولایت‌پذیری، عدم وجود انسجام در مدیریت فرهنگی کشور، ضعف در مدیریت فرهنگ فضای مجازی و تهدیدات سایبری، عدم رویکرد فرهنگی پدافند غیرعامل، جهانی شدن و تهاجم فرهنگ‌های مسلط غربی، بی‌اعتمادی، واگرایی و بی‌توجهی به اولویت‌های فرهنگی، کم‌توجهی به ارکان آموزش و پرورش، دو قطبی بودن فضای سیاسی- فرهنگی، عدم به روز رسانی و تهدیدات زمینه‌ای فرهنگی و عادات و رفتارهای نادرست ایرانیان.

پدیده محوری: حادثه یا اتفاقی است که سلسله کنش‌ها/کنش‌های متقابل به کنترل یا اداره کردن آن معطوف است (اشتراوس و کوربین، ۲۰۰۸). پدیده

مشروعیت مدنی و سیاسی نظام، ارتقای سطح امنیت فرهنگی در ایران و جهان و تقویت امنیت ملی توسط پدافند غیرعامل می‌باشد. مقولات برگرفته از مفاهیم کد محوری شرایط علی که ۲۶ مفهوم بوده بیان می‌گردد. در گام بعدی مقولات نیز به مقولات گزیده و جامع‌تری تقلیل یافته تا الزامات با توجه به اینکه تعداد مفاهیم برگرفته از ارائه الگو فراهم گردد. مصاحبه‌ها زیاد بود (۶۸۰ مفهوم)، صرفاً مفاهیم و

جدول ۲: کدها، مفاهیم و مقولات بدست آمده از مرحله کُدگذاری باز

ردیف	کدهای محوری	مقوله‌ها (مولفه‌ها)	مفاهیم (شاخص‌ها)	کدهای باز
1			سامانه ولایت فقیه در فرهنگ سیاسی	
2		رهبری ولی فقیه	اعتقاد و اعتماد مردم به رهبری نظام با همه گرایش‌های فکری و سلیقه‌های سیاسی	
3			اعتقاد و باور مردم به لنگرگاه بودن رهبری	
4			توجه و تاکید بر کرامت انسانی	
5			تعهد به دین و پذیرش مرجعیت دینی	
6		مردم سالاری دینی	مشارکت حداکثری مردم در فرهنگ سیاسی	
7			نهادینه شدن نقش مردم در تصمیم‌سازی‌های مهم و اساسی	
8			برگزاری حداقل ۳۸-۳۹ انتخابات طی ۴۰ سال	
9			شکل‌گیری جریان‌های گسترده رسانه‌ای مردمی مبتنی بر آگاهی‌ها	
10		شکل‌گیری آگاهی‌ها و مسئولیت اجتماعی	شکل‌گیری فضای مجازی مبتنی بر آگاهی‌ها و مسئولیت اجتماعی	
11			خودآگاهی فرهنگی در بین آحاد جامعه	
12			افزایش حساسیت بین فرهنگی در بین مردم	
13			همدلی نسبت به تفاوت‌های دیگران (یعنی آگاهی از سایر فرهنگها و احترام به آنها)	
14	عوامل علی		افزایش بصیرت عمومی و تعمیق ارزش‌های دینی و انقلابی در نسل جوان	
15			باورمند بودن نسل جوان ما	
16		باورمند بودن نسل جوان	حساس بودن نسبت به دشمن	
17			تقید نسل جوان نسبت به ارزش‌های دینی	
18			روحیه عدالت‌خواهی و ارزش‌مداری نسل جوان در برابر جریان‌های ضد فرهنگی	
19			وجود نیروهای فراوان تحصیلکرده متخصص و وفادار و کارآمد جوان	
20			افتخار به ایرانی بودن اقوام و مذاهب	
21			وجود تعلقات ملی و هویتی	
22			افزایش تعلقات ملی و هویتی در بین اقوام و مذاهب ایرانی	
23		وجود تعلقات ملی و هویتی	غنا فرهنگی	
24			گذشته تاریخی ما	
25			فرهنگ ملی ما	
26			سابقه تمدنی و بهره‌مندی از یک تمدن بالنده	

(یافته‌های پژوهشگر)

جدول ۳: مقوله‌های نهایی براساس کدگذاری گزینشی

ردیف	کد محوری ردیف	ابعاد	مولفه‌ها
1	۱	رهبری ولی فقیه	رهبری ولی فقیه
2	۲	مردم سالاری دینی	مردم سالاری دینی
3	۳	دین اسلام و ارزش‌های دینی	دین اسلام
4			روحیه ایثار و جهاد
5	۴	نظام تربیت اسلامی - ایرانی توأم با آگاهی و مسئولیت اجتماعی	نظام تربیت اسلامی - ایرانی
6			شکل‌گیری آگاهی‌ها و مسئولیت اجتماعی
7	۵	فضای مجازی و نرم افزاری داخلی	فضای مجازی
8			ایجاد بستر نرم افزاری داخلی
9			مولفه‌های قدرت فرهنگی ما
10	عوامل علی	مولفه‌ها و داشته‌های فرهنگ ملی و زبان فارسی	وجود تعلقات ملی و هویتی
11	۶		باور به داشته‌های فرهنگی
12			زبان فارسی
13			امنیت در فرهنگ
14			باورمند بودن نسل جوان
15	۷	نهادهای بنیادین، نیروی انسانی و اقتصاد و ...	نیروی انسانی
16			توجه به نهادهای بنیادین و نهادهای فرهنگی
17			اقتصاد مقاومتی
18	۸	مقابله با فرهنگ‌های وارداتی دشمن	دشمن شناسی
19			مقابله با فرهنگ‌های وارداتی
20			فرهنگ سیاسی و سیاست فرهنگی
21			فرهنگ اقتصادی و اقتصاد فرهنگی
22			اجتماع فرهنگی و فرهنگ اجتماعی
23			فرهنگ زیستی و زیست فرهنگی
24	۹	امنیت فرهنگی	فرهنگ پزشکی و کالبدی و پزشکی فرهنگی
25	پدیده محوری		فرهنگ نظامی دفاعی و دفاع فرهنگی
26			اطلاعات فرهنگی و فرهنگ اطلاعاتی
27			فرهنگ زیست مجازی یا فضای مجازی و فضای مجازی فرهنگی
28			فرهنگ علم و علم فرهنگی
29			وجود مشکلات برنامه ریزی در حوزه‌های فرهنگی
30			نقش عوامل سیاسی، اقتصادی و ... در امنیت فرهنگی
31	۱۰	نقش عوامل مختلف در برنامه ریزی و مدیریت فرهنگی	نقش افراد الگوساز
33			فعالیت‌های فرهنگی ناکارآمد
34	عوامل زمینه‌ای		وجود قرارگاه‌های فرهنگی
35			وجود فرهنگ مسلط غرب
36			جنگ نرم و تهاجم فرهنگی
37	۱۱	تهاجم فرهنگ غرب و مدرنیته	ایران در تقابل با فرهنگ‌های منحط جهانی
38			وجود ساختارهای متعارض مدرنیته

ردیف	کد محوری ردیف	ابعاد	مؤلفه‌ها
39			فشار سبک زندگی غربی
40			وجود جنگ گفتمانی در فضای مجازی
41	۱۲	وجود جنگ گفتمانی و اشکال در بعد تفسیری فرهنگ	تفسیر دینمدارانه فرهنگ
42			اشکال در بعد تفسیری فرهنگ
43	۱۳	امنیت فرهنگی محصول همبستگی اجتماعی	استقرار امنیت فرهنگی در انسجام بین افراد جامعه
44			بازتعریف همبستگی اجتماعی
45			برخوردار از فرهنگ غنی دینی و ملی
46	۱۴	فرهنگ غنی ایرانی - اسلامی	فرهنگ موزائیکی یا چهل تکه
47			ترکیبی بودن فرهنگ ایران
48			امنیت فرهنگی انسانی - اسلامی
49			زیربنایی بودن عامل فرهنگ
50			علل تغییرات فرهنگی
51			انتقال فرهنگی ضعیف و ناموفق ارزش‌ها
52	۱۵	تغییرات، چالش‌ها و آسیب پذیری فرهنگ	بحران مخاطب
53			چالش‌های مداوم فرهنگی
54			آسیب‌های برنامه‌های تلویزیونی
55			آسیب پذیری فرهنگ از پنج نهاد مهم
56			شاملیت امنیت در حوزه‌های مختلف
57	۱۶	عوامل متعدد موثر بر امنیت فرهنگی	فرهنگ جزئی از حوزه امنیت ملی است
58			تزلزل در نهاد خانواده
59			امنیت فرهنگی یعنی حفظ ارزش‌های بنیادین جامعه
60	۱۷	نقش حیاتی نهادهای بنیادین از جمله آموزش و پرورش و خانواده	نقش حیاتی نهادهای بنیادین اجتماعی و نهادهای مدنی در تقویت امنیت ملی
61			بی توجهی به نقش کلیدی آموزش و پرورش
65	۱۸	ولنگاری و نبود دغدغه فرهنگی	عدم وجود دغدغه فرهنگی در دولت (State) وجود ولنگاری فرهنگی
66			فعالیت پدافند غیرعامل در حوزه‌های غیر فرهنگی
67	۱۹	رویکرد فیزیکی پدافند غیرعامل	نازل بودن ظرفیت پدافند غیرعامل در مدیریت امور فرهنگ
68	۲۰	تضعیف ولایت پذیری	تضعیف ولایت پذیری
69			عدم وجود انسجام در مدیریت فرهنگی
70			ضعف عملکردی شورای عالی انقلاب فرهنگی
71	۲۱	عدم وجود انسجام در مدیریت فرهنگی کشور	ضعف وزارت ارشاد در مدیریت فرهنگ
72			عدم وجود ساختارهای استقلال فرهنگی
73			عدم نقش آفرینی مطلوب سازمان‌های مردم نهاد
74			ضعف در مدیریت فرهنگ فضای مجازی
75	۲۲	و تهدیدات سایبری	تهدیدات سایبری
76	۲۳	عدم رویکرد فرهنگی پدافند غیرعامل	ضعف عملکردی سازمان پدافند غیرعامل در حوزه‌های فرهنگی

ردیف	کد محوری ردیف	ابعاد	مؤلفه‌ها
77			عدم وجود نگاه پدافندی به مسائل فرهنگی
78			ضعف ساختاری و غیر فرهنگی پدافند غیرعامل
79			جهانی شدن
80	۲۴	جهانی شدن و تهاجم فرهنگ‌های مسلط	تهاجم فرهنگی غرب
81	غربی		نقش فعال دشمن در جنگ فرهنگی
82			نفوذ رسانه‌های بیگانه و افت رسانه‌های داخلی
83			واگرایی‌های فرهنگی
84			گرایش به سبک زندگی غربی
85	۲۵	بی اعتمادی، واگرایی و بی توجهی به اولویت‌های فرهنگی	افزایش بی اعتمادی در جامعه
86			به چالش کشیده شدن برخی از مبانی ارزشی انقلاب
87			تأثیر امنیت اقتصادی بر امنیت فرهنگی
88			بی توجهی به اولویت بندی فعالیت‌های فرهنگی
89	۲۶	کم توجهی به ارکان آموزش و پرورش	تضعیف و کم توجهی به ارکان آموزش و پرورش
90	۲۷	دو قطبی بودن فضای سیاسی - فرهنگی	دو قطبی شدن احزاب و جریانات سیاسی کشور
91			دو قطبی شدن شدید فضای فرهنگی
92			عدم تغییرات و به روز رسانی فرهنگ
93			عدم تهیه پیوست‌های فرهنگی در پروژه‌های توسعه و نوآرانه
94	۲۸	عدم به روز رسانی و تهدیدات زمینه‌ای فرهنگی	تهدیدات زمینه‌ای تهدیدات فرهنگی
95			پایین بودن کیفیت محصولات و صنایع فرهنگی
96			بستر غربی بودن نرم افزارهای ارتباطی
97			نقش تخریبی ارگان‌های رسمی و غیررسمی
98	۲۹	عادات و رفتارهای نادرست ایرانیان	عادات نادرست فرهنگ ایرانی
99			رفتارهای غلط ایرانیان
100	۳۰	تنظیم سند جامع مدیریت فرهنگی برای کشور	تنظیم سند جامع مدیریت فرهنگی برای کشور
102			تداوم تولید معنا با کمک نهادهای تربیتی ایرانی
103			تولید آثار فاخر هنری و سینمایی و مرجعیت رسانه ملی
104	۳۱	تولید آثار فاخر و جلوگیری از تخریب بستر فرهنگی در جهت امیدآفرینی	امیدآفرینی در جامعه
105			جلوگیری از تخریب بستر فرهنگی کشور
106			عدم استفاده از رویکردهای سلبی مقابله
108			ایجاد تغییرات بنیادی و ساختاری در سازمان پدافند غیرعامل
109	۳۲	تغییر و توسعه ساختاری پدافند غیرعامل در نهادهای سازنده فرهنگ عمومی	حضور فعال پدافند غیرعامل در اماکن و نهادهای سازنده فرهنگ عمومی
110			مطالبه گری پدافند غیرعامل از نهادهای فرهنگ ساز
111			شناسایی فرصت‌ها و تهدیدات فرهنگی توسط پدافند غیرعامل
112			تشکیل فضای گفت و گو بین جریانات سیاسی حاکم
113	۳۳	شناسایی فرصت‌ها و تهدیدات فرهنگی توسط پدافند غیرعامل	تبیین درست نقش پدافند غیرعامل در حوزه فرهنگ
114			رویکرد پدافندی با نگاه مصونیت بخشی جهت صیانت از ارزش‌ها توسط پدافند غیرعامل

ردیف	کد محوری ردیف	ابعاد	مؤلفه‌ها
115	۳۴	ایجاد بستر لازم جهت تغییر رفتارهای غلط ایرانیان توسط پدافند غیرعامل	ایجاد بستر لازم جهت تغییر رفتارهای غلط ایرانیان توسط پدافند غیرعامل
116	۳۵	بهره‌گیری و مشارکت نخبگان و ظرفیت عموم نهادهای فرهنگی	بهره‌گیری شایسته و هوشمندانه از ظرفیت نهادهای فرهنگی
117			مشارکت نخبگان فرهنگی در تصمیمات ملی
118			افزایش اعتماد عمومی به کارآمدی نظام
120	۳۶	آسیب شناسی و تقویت مولفه‌های فرهنگی داخلی	آسیب شناسی جدی در امور فرهنگی
121			رویکرد نگاه به درون و تقویت مولفه‌های فرهنگی داخلی
122			ایجاد فضای امن فرهنگی داخلی
123	۳۷	حفظ و تقویت زبان فارسی	تهیه پیوست فرهنگی برای تمامی طرح‌های ملی و کلان
124			حفظ و تقویت زبان فارسی
125			بازتعریف در وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارت ارشاد
126	۳۸	بازنگری و بازتعریف در وظایف سازمان‌های فرهنگی	بازتعریف نظام تربیت دینی در مدارس
127			بازتعریف و به روز رسانی فرهنگ دینی توسط حوزه
128			بازسازی نهاد آموزش (ابتدایی تا آموزش عالی)
129	۳۹	توسعه و گسترش فرهنگ اصیل اسلامی و ملی	بازنگری در ساختارهای سازمان‌های فرهنگی و حذف ساختارهای موازی
130			مدیریت و توسعه فرهنگ دینی و ملی
131			بسط و گسترش فرهنگ و هنر اصیل اسلامی
132	۴۰	مردمی سازی فرهنگ و افزایش نقدپذیری نظام	ایجاد دیالوگ بجای مونولوگ در رسانه ملی
133			نزدیک نمودن فضای رسمی و غیررسمی امور فرهنگی
134			مردمی سازی فرهنگ و بسترسازی توسط دولت
135	۴۱	ایجاد مدیریت قرارگاهی در حوزه فرهنگ	افزایش نقدپذیری نظام و مردم در حوزه فرهنگ
136			ایجاد مدیریت قرارگاهی در حوزه فرهنگ
137			استفاده درست از فناوری‌های جدید در جهت حفظ امنیت فرهنگی
138	۴۲	مدیریت فضای مجازی و استفاده از فناوری‌ها در جهت حفظ امنیت فرهنگی	استفاده ابزاری از ابزارهای تکنیکی دشمن
139			مدیریت فضای مجازی
140			حفظ و ترویج فرهنگ اسلامی
141	۴۳	اتحاد ملی و انسجام اجتماعی	حفظ و ترویج فرهنگ اسلامی
142			انسجام اجتماعی داخلی
143			اتحاد ملی
143	۴۴	حفظ میراث ایرانی و افزایش غرور ملی	حفظ میراث مادی و معنوی ایرانی
144			افزایش غرور ملی
145			تامین امنیت فردی و اجتماعی
146	۴۵	گسترش امنیت ملی با رویکرد پدافندی در جهت تعالی کشور	تامین امنیت فردی و اجتماعی
147			گسترش امنیت ملی با رویکرد پدافندی در جهت تعالی کشور
148			کسب مشروعیت مدنی و سیاسی نظام
147	۴۶	کسب مشروعیت مدنی و سیاسی نظام	کسب مشروعیت مدنی و سیاسی نظام
148			ارتقای سطح امنیت فرهنگی در ایران و جهان و تقویت امنیت ملی توسط پدافند غیرعامل
149			ارتقای سطح امنیت فرهنگی در ایران و جهان و تقویت امنیت ملی توسط پدافند غیرعامل

(یافته‌های پژوهشگر)

ب) کدگذاری محوری: این روش کدگذاری که اصطلاحاً به آن «مدل پارادیم» گفته می‌شود عبارت است از سلسله رویه‌هایی که از طریق پیوند بین مقوله و زیرمقولات، داده‌ها را با یکدیگر ارتباط می‌دهد.

ج) کدگذاری انتخابی: در این مرحله نظریه پرداز زمینه‌ای، مقوله محوری را (که سایر مقولات بر محور

شکل ۱: الگوی پارادیمی مقوله‌های حفظ امنیت فرهنگی (یافته‌های پژوهشگر)

کدگذاری محوری رمزها و مفاهیم از درون اطلاعات اولیه استخراج شده است.

در مصاحبه های بعدی، مفاهیم جدید اضافه و به غنای مفاهیم قبلی افزوده شده تا در نهایت ۶۸۰ مفهوم به دست آمده در مرحله ی بعد، مفاهیم در قالب مقولات قرار داده شده و ۴۹ مقوله به دست آمده است. براساس مقوله های شناخته شده موثر بر امنیت فرهنگی که در این پژوهش بدان پرداخته شد، لازم به ذکر است که پژوهش های دیگری در این خصوص انجام پذیرفته که با یافته های حاصل از این پژوهش همخوانی دارد.

۹. پیشنهادات

در مدل کیفی بدست آمده در این پژوهش؛ با توجه به نتایج حاصل شده یعنی شناسایی شش بعد الگوی پارادایمی نظام مند امنیت فرهنگی، پیشنهادهای کاربردی ارائه گردید که به اختصار برخی از پیشنهادات در قالب راهکار ارائه می گردد:

براساس راهبردها:

- در جهت اصلاح سیاست گذاری صنعت فرهنگ در قوانین بالادستی کشور نیاز به طراحی و تدوین طرح و نقشه جامع در حوزه فرهنگ و تقسیم وظایف برای سازمان ها و نهادهای فرهنگی کشور می باشد که این مهم نیازمند تنظیم سند جامع مدیریت فرهنگی ج.ا.ا. می باشد و قطعاً موجب حفظ و ارتقاء فرهنگ کشور می گردد.
- با تولید آثار فاخر هنری و سینمایی و مرجعیت بخشی به رسانه ملی و تداوم تولید معنا با کمک نهادهای تربیتی ایرانی و جلوگیری از تخریب بستر فرهنگی کشور و عدم استفاده از رویکردهای سلبی، بی تردید امید و نشاط در جامعه افزایش می یابد که آن موجب همبستگی اجتماعی و امنیت فرهنگ و بنیان های فرهنگی می گردد.

آن می گردند و کلیتی را تشکیل می دهند) به طور روش مند انتخاب و با ارتباط دادن آن با سایر مقولات به نگارش نظریه اقدام می کند که شرحی انتزاعی برای فرایندی که در پژوهش مطالعه شده است، ارائه می دهد (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶). مدل ترسیمی ارائه شده در شکل یک، بیان تصویری این روابط است.

پس از احصاء مفاهیم پژوهشگر توانست با تکیه بر کدگذاری انتخابی و قواعد آن به ۴۹ مقوله مهم در زمینه امنیت فرهنگی با رویکرد پدافند غیرعامل دست یابد که در مرحله کدگذاری انتخابی ۶ بعد اصلی احصاء و مقوله ها در میان آنها دسته بندی گشت.

در یافته های پژوهش به سوال اصلی و ۵ سوال فرعی تحقیق پاسخ داده

۸. بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش، دیدگاه های مصاحبه شوندگان در خصوص مقوله های امنیت فرهنگی با روش تحقیق کیفی نظریه داده بنیاد بررسی شد. این مقوله ها تحلیل کیفی شدند. عناصر این الگو برگرفته از داده های پژوهش بود که از طریق مصاحبه جمع آوری شده بودند. در این روش، هیچ مفهوم و فرضیه ی از پیش تعیین شده ای بر داده ها تحمیل نشده بود. تلاش شده بود که مدل فرایندی پارادایمی براساس داده ها ساخته شود و با رفت و آمدهای مکرر و مداوم میان مقوله های ساخته شده و داده ها و اصلاح مقوله ها و جستجوی اطلاعات جدید، رهیافت های ساخته شده بنیانی واقعی باشد. گردآوری اطلاعات میدانی در قالب انجام مصاحبه با خبرگان فرهنگی که شامل مسئولین این حوزه در دانشگاه امنیت ملی، معاونت فرهنگی وزارت علوم، سازمان بسیج و اساتید دانشگاه و ... یکی از مهم ترین ابزارهای گردآوری داده ها بود و این مزیت را داشت که به محقق اجازه آشنایی نزدیک و عمیق با موضوع مطالعه را می داد. مطابق فرایند روش شناختی که شرح داده شد، طی دو مرحله ی کدگذاری باز و

- با ایجاد تغییرات بنیادی و ساختاری در سازمان پدافند غیرعامل و حضور فعال آن در اماکن و نهادهای سازنده فرهنگ عمومی و مطالبه گری از نهادهای فرهنگ ساز موجب حفظ و ارتقاء فرهنگ کشور می‌گردد.
- سازمان پدافند غیرعامل با شناسایی فرصت‌ها و تهدیدات فرهنگی جهت صیانت از ارزش‌ها و امنیت فرهنگی و رصد آسیب‌های فرهنگی در حوزه فضای مجازی، پیش‌بینی، پیشگیری و برنامه‌ریزی و سودهی برنامه‌های فرهنگی متناسب با جامعه ایران و همچنین تهیه نقشه راه برای شناسایی فرصت‌ها و کاهش تهدیدات فرهنگی و ایجاد تمهیدات لازم جهت جلوگیری از بروز تعارضات فرهنگی به نحو موثری می‌تواند موجبات حفظ و ارتقاء وضعیت فرهنگی کشور را فراهم نماید.

بر اساس شرایط علی:

- «رهبری ولی فقیه» یکی از مقولات مهمی است که تأثیر مستقیم و حیاتی در ایجاد شرایط امن فرهنگی دارد و از آنجایی که یکی از ارکان اصلی نظام جمهوری اسلامی ایران، ولایت فقیه است فلذا با توجه به نقش ولایت فقیه در معنا و موجودیت و بقای نظام جمهوری اسلامی، لذا امنیت آن نیز وابستگی تام به بقای آن خواهد داشت.
 - تأکید و توجه به مردم سالاری دینی، موجب قوام عناصر سیاسی - فرهنگی کشور می‌گردد.
 - دین اسلام پیش شرط اصلی سلامت و سعادت اجتماع انسانی را در اعتقاد به خدا و استقرار امنیت می‌داند. بهترین راه سالم سازی و افزایش آمادگی جامعه در برابر ترندها و توطئه‌های پیچیده دشمن، تلاش برای حفظ، درونی سازی و گسترش ارزش‌های اسلامی در زندگی فردی و اجتماعی است.
 - فضای مجازی یک موضوع مهم در دنیای امروز است که با ظرافت و دقت باید مدیریت شود که با ارائه نرم‌افزارها و اپلیکیشن‌ها و بازی‌های رایانه‌ای مطابق با فرهنگ ایرانی - اسلامی آسیب‌های آن در حد زیادی کاهش خواهد یافت.
 - زبان فارسی در کنار نمادهای هویت ملی ایرانی از جمله فرهنگ، خصوصیات اخلاقی، شناسنامه ایرانی، آثار باستانی، اساطیر، ورزش‌های باستانی و ورزش ملی معاصر، دین، قومیت، سرود ملی، جغرافیا و مکان‌ها، اقتصاد، هنر، ادبیات، علم و صنعت، تاریخ و تمدن، مشاهیر، سیاست و پرچم،
- با بهره‌گیری شایسته و هوشمندانه از ظرفیت نهادهای فرهنگی و مشارکت نخبگان فرهنگی در تصمیمات ملی موجبات افزایش اعتماد عمومی به کارآمدی نظام فراهم می‌گردد که آن موجب حفظ و ارتقاء فرهنگ کشور می‌گردد.
 - با آسیب شناسی جدی در امور فرهنگی جاری کشور، تهیه پیوست فرهنگی برای تمامی طرح‌های ملی و کلان و تقویت مولفه‌های فرهنگی داخلی و ایجاد فضای امن برای فعالیت‌های فرهنگی بستر مناسبی برای حفاظت از امنیت فرهنگ فراهم می‌گردد.

در بین نهادهای فرهنگی از ولنگاری فرهنگی جلوگیری نمود.

- به دلیل عدم وجود دغدغه در بیش از نیمی از مدیران کشور و حتی بخش زیادی از مردم، نیاز است تا دستگاه‌های فرهنگی با همت بیشتری در این بخش عمل کرده و با درایت و حساسیت بیشتری تصمیم‌گیری کنند.
- فعالیت پدافند غیرعامل در حوزه‌های غیر فرهنگی و استحکامات و عناصر مادی و فیزیکی بوده فلذا لازم است در حوزه‌های غیر فیزیکی (معنوی) و فرهنگی ورود نماید.

بر اساس شرایط پیامدی:

- ضروریست با ترویج و استقرار ارزش‌های مورد نظر اسلام و انقلاب از جمله مبارزه با تبعیض و استقرار عدالت اسلامی از یکسو و تقویت و احیاء و معرفی هنر اصیل اسلامی از سوی دیگر، عزت و اقتدار، امنیت و وحدت و همبستگی ایرانیان توسعه یابد.
- با ایجاد بستر مناسب برای اتحاد ملی و انسجام اجتماعی امنیت فرهنگی قابل حصول و دستیابی است.
- با حفظ میراث ایرانی، افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در ایرانیان و ایجاد نگرش مثبت و علاقه نسبت به دوره‌های مهم تاریخ ایران و آثار تاریخی و افزایش باورمندی به داشته‌های فرهنگی ایرانیان امنیت فرهنگ ایرانی حاصل می‌گردد.
- ضروری است با افزایش سطح آزادی‌ها در بین مردم و ایجاد فضای نقد در سطح جامعه برای آحاد مردم و گروه‌های سیاسی وجوه مختلف امنیت از جمله امنیت اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و نظامی مردم تامین گردد.
- با کاهش و حذف انحصار طلبی‌ها و بهره‌برداری از فرصت نخبگان، علما و اندیشمندان و خلق نهضت علمی وسیع و بهره‌مندی از ابزار نرم قدرت ملی و

هریک به نوبه خویش قوام بخش امنیت فرهنگی ج.ا.می‌باشند.

- به پنج نهاد اجتماعی خانواده، آموزش، مذهب، اقتصاد و حکومتی که کارکردها و مسئولیت‌های معینی دارند، توجه ویژه شود.
- بر اساس شرایط زمینه‌ای:

- با توجه به سیاست نظم نوین جهانی فرهنگ - بی هویت - آمریکایی خود را برای الگو قرار دادن در جهان، تحمیل کرده و جهانی یک فرم، از لحاظ فرهنگی پدید آورده است فلذا ضروریست در برابر تهاجم فرهنگ‌های منحن آمریکایی اقدامات دفاعی و پدافندی لازم صورت پذیرد.
- در عصر جهانی شدن بشر در فضایی قرار گرفته است که مدام با جنگ اراده‌ها، جنگ روایت‌ها، جنگ قرائت‌ها و باورها و امیدها مواجه گشته است که آن منجر به تفسیرهای متعدد موافق و مخالف و متضاد از فرهنگ می‌گردد فلذا باید فراروایت‌های دینی و اسلامی جهت حفظ امنیت فرهنگی محوریت قرار گیرد.
- استقرار امنیت فرهنگی در گرو انسجام بین افراد جامعه است لذا باید رفتار رهبران دینی تاثیرگذار و روایات و احادیث در دنیای مدرن بازتولید شوند تا به انسجام ملی و امنیت فرهنگی کمک شود.
- شناسایی و بهره‌گیری از فرهنگ غنی ایرانی - اسلامی، علاوه بر مزایای مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و ... دارای ظرفیت قابل توجهی در حفظ و ایجاد امنیت در سطح ملی بوده و می‌تواند عامل مهمی برای معرفی و نشر فرهنگ غنی ایرانی - اسلامی در مقیاس بین‌المللی باشد.
- برای حفظ امنیت فرهنگی به نقش عوامل متعدد موثر بر امنیت فرهنگی از جمله عوامل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی باید توجه نمود.
- جهت حفظ امنیت فرهنگی با ایجاد یک مرکز تصمیم ساز عالی در حوزه فرهنگ و وحدت رویه

نتیجه دو قطبی شدن فضای فرهنگی و مدیریتی کشور کاسته شود.

- باید تلاش شود نرم افزارهای ارتباطی از بستر تولیدات داخلی متأثر از فرهنگ ایرانی - اسلامی تهیه و توسعه یابد.
- حتی الامکان از نقش آفرینی ضعیف و گاه "تخریبی" برخی از ارگان‌های رسمی و غیررسمی فعال در عرصه فرهنگ، باید جلوگیری نمود.
- با برنامه‌ریزی درست باید از عادات و رفتارهای نادرست ایرانیان از قبیل علاقمندی به پرش از روی قانون و قاعده و عدم درک روح قوانین جامعه مدرن و ... که موجب آسیب‌های سیاسی و فرهنگی بر فرهنگ و تمدن ایران گردیده، کاسته شود.

۱۰. منابع

- اشتراوس، آنسلم و کوربین؛ جولیت (۱۳۹۱). مبانی پژوهش کیفی: فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای (مترجم: افشار، ابراهیم). تهران: نشر نی.
- بابالیان، مجید و رادبین، علیرضا (۱۳۹۳). امنیت فرهنگی در جامعه اسلامی از منظر نهج البلاغه، پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، سال بیستم، شماره دوم (پیاپی ۱۰۱)، تابستان.
- دانایی فرد، حسن و امامی، سیدمجتبی (۱۳۸۶). استراتژی‌های پژوهش کیفی تاملی بر نظریه پردازی داده بنیاد، اندیشه مدیریت راهبردی پاییز و زمستان - شماره ۲.

حسینی نثار، مجید و قاسمی علی (۱۳۹۱). بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن در کشور، چهارمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، تهران: سازمان ملی جوانان.

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۳). بیانات در حرم رضوی، ۱ فروردین..

خمینی، روح الله (۱۳۷۴ - ۱۳۹۶). صحیفه نور، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

- هم راستاسازی راهبردهای کلان نظام با امنیت ملی، منافع امنیت ملی ج.ا.تامین و تحقق خواهد یافت.
- با استفاده از توان بالقوه و بالفعل جهانی با ترکیب بند جایگاه حقوقی و سیاسی و مساله‌سازی برای دشمن با انتقال زمین بازی به حیاط خلوت دشمن و تغییر قواعد بازی محیط امنیتی با بهره‌گیری از ترکیب‌بند اقدامات سخت و نرم و ایجاد شوک‌های امنیتی در نقاط مختلف دنیا علیه دشمنان اسلام، منافع امنیت ملی ج.ا.تامین و تحقق خواهد یافت.
 - ضروری است با گسترش امنیت فرهنگی موجبات فراهم‌سازی مشروعیت مدنی، کسب سرمایه اجتماعی مناسب با کسب رضایت عامه در جهت دست یافتن به فرصت‌های جهانی توأم با از میان بردن مقاومت خارجی تامین گردد.

- لازم است با برنامه‌ریزی و جهت دهی برنامه‌های فرهنگی متناسب با جامعه ایران و شناسایی کامل فرصت‌ها و تهدیدات فرهنگی از سوی پدافند غیرعامل و جلوگیری از تعارضات فرهنگی و ایجاد تفاهم بیشتر در جامعه تهدیدات علیه امنیت ملی کشور کاهش یافته و قدرت بازدارندگی امنیتی در کشور افزایش یابد.

بر اساس شرایط مداخله‌گر:

- جهت تامین امنیت فرهنگی لازم است در مدیریت مراکز فرهنگی کشور از جمله شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی انسجام ایجاد کرد.
- فضای مجازی، که به‌عنوان فضای دومی از زندگی واقعی است، همانند فضای واقعی، نیازمند فرهنگ سازی است.
- ضروریست سازمان پدافند غیرعامل در حوزه‌های فرهنگی با ایجاد استحکامات فرهنگی در جهت دفاع از فرهنگ اسلامی - ایرانی اقدام نماید.
- با تصحیح سیاست فرهنگی کشور باید از تفرق آرا و دوقطبی شدن احزاب و جریانات سیاسی کشور و در

دانشجویان دوره هشتم مطالعات امنیت ملی (۱۳۹۴).
راهبردهای نیل به اقتدار فرهنگی به مثابه اقتدار
حقیقی جمهوری اسلامی ایران، . مطالعه گروهی،
دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی.

دانشجویان رشته مطالعات امنیت ملی (۱۳۸۹). الگوی
راهبردی تحکیم و توسعه اقتدار ملی جمهوری
اسلامی ایران. مطالعه گروهی، دانشگاه و پژوهشگاه
عالی دفاع ملی.

دوانی، علی (۱۳۹۳). نهضت دو ماهه روحانیون ایران
به منظور دفاع از اصول مقدس اسلام، تهران:
رهنمون.

روح الامینی، محمود. (۱۳۷۲). زمینه فرهنگ شناسی،
تالیفی در انسان شناسی فرهنگی و مردم شناسی،
تهران: انتشارات عطار.

شفیعی، جمال و محمدی، رضا (۱۳۹۸). ارائه
راهبردهای فرهنگی تحکیم و توسعه درونی قدرت
ملی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه امنیت ملی،
مقاله ۳، دوره ۹، شماره ۳۲.

عابدینی، محسن و حاج حسین زاده، حامد (۱۳۸۶).
نقش پدافند غیرعامل در پروژه از دیگاه الگوی
تعاملی (PMIT) سامانه مدیریت پروژه دفاعی ایران
(IDPMS)، سومین کنفرانس بین المللی مدیریت
پروژه.

Jordan, Amos A (1989). American National
Security: Policy and Process, 3 d. Hopkins
University Press, Baltimore and London.
O|Sullivan, Tim, John Hartley, Danny Saunders,
MartinMontgomeryand JohnFiske(1994). (Key
Concepts in Communication and
CulturalStudies,London, Routledge .